

AUSTRIJANCI.

Iako su mnogi od navođenih srpskih intelektualaca bili svesni da i Rusija i Austrija (kao, uostalom, i sve ostale velike sile) rade na Balkanu isključivo u sopstvenom interesu i da politika velikih sila u bitnoj meri određuje sudbinu balkanskih naroda, ipak je Rusija neobjašnjivo najčešće bila "prijatelj", a Austrija uvek "neprijatelj". Šta je u toj činjenici bilo presudno – odnos germanstva i slovenstva, odnos katoličanstva Austrije i pravoslavlja Rusije, blizina Austrije i udaljenost Rusije, sukobljeni interesi Austrije i Srbije, odnosno nepreklapanje interesa Srbije i Rusije – manje je za ovu temu bitno od činjeničnog stereotipa o Austrijancima kao "vekovnim neprijateljima" za razliku od Rusa, "vekovnih prijatelja". Osim toga, iako obeležavani sintagmom "vekovni neprijatelji", ni Austrijanci, kao ni Turci, danas ne spadaju u grupu najvećih "neprijatelja" u stereotipnom viđenju. Slika Austrijanaca, ili bolje reći Austro-Ugarske monarhije stvarana je u kompleksnim okolnostima političkih neprijateljstava i sukoba interesa, ali je ona postala stereotipna putem generalizacije, odnosno pretvaranjem neposrednog političkog takmaca u konstantnog "neprijatelja" odgovornog za celinu sopstvene nerealizacije, ali i za "nastanak" pa i "karakterna svojstva" malih suseda. Dnevni politički protivnik prestao je da bude država sa svojim interesima i prerastao u nastaloj slici u nadindividuu gotovo demonskih svojstava, a u jednoj rečenici ona bi glasila: Austro-Ugarska je oduvek kovala zaveru protiv Srba sa ciljem njihovog uništenja kao naroda, ona je odgovorna za sve što je snalazilo balkanske narode u njihovim međusobnim odnosima, a najodgovornija je što je "izmišljala" balkanske narode (Hrvate) i države (Albanija), pa je ona veći neprijatelj i od Turske.

Generalna svojstva stereotipa, nezavisno od vremena i okolnosti u kojima se stvaraju, je otpornost i istovetnost, a promenljivost objekta kojima se pripisuju. Zato nije teško uočiti da je u slici Austro-Ugarske početkom 20. veka izvršen u stvari transfer starih stereotipa, uglavnom sa Vizantije. Sve ono što joj se pripisivalo u aktuelnom trenutku, pripisivalo se "podloj, odnarođujućoj, gramzivoj" Vizantiji u priči o prošlosti. I na isti način, danas, iako je kao atavizam Austrija ostala jedan od većitih "zaverenika" u "teoriji zavere", sva su nabrojana svojstva preneti sa nje na komunizam i prethodnu Jugoslaviju.

Slično savremenim autorima po kojima je Austro-Ugarskoj "pripala i ta žalosna čast da bar započne moderni genocid nad srpskim narodom" (Samardžić, 1989), ili po kojima su Srbe Nemci i Austrija "oduvek mrzeli" (Jevtić, 1996), u tekstovima od pre vek i po figurirale su slične teze. Već u Načertaniju stoji da Austrija "mora pod svima opstojateljstvima biti neprestano neprijatelj srbske države: sporazumjenije dakle i sloga sa Austrijom jest za Srbiju politička nemogućnost: jer bi ona sebi s tim sama uže na vrat bacila" (u: Stranjaković, 1931). U Planu propagande iz 1849, narod u Bosni treba savetovati da ne veruje nikakvim obećanjima ljudi koji ga privlače za Austriju i mora se čuvati "od austrijskih ljudi i austrijskog nagovaranja kao od naotrovnije zmije, i svakog da smatraju izdajnikom ko bi ih na stranu Austrije privlačio" (u: Stranjaković, 1936). Autori su navodili da "Česarija i njeni prijatelji" nikada nisu pomagali srpskom narodu, "nego vazda su gledali, da ga satare, a tako će raditi oni i u buduće – ili dok god nas i njih na zemlji teče" (V. M. G. Mi tako dalje. 1882); da je "Česarija svojim intrigama" potkopavala opstanak Srbije, da je njena deviza bila "razdijeli pa vladaj", da je uspešna "u lukavstvu i prijeveri", da je "mila majka ageneta, uskoka i ostaliye dembela, koji neće ništa da rade, već zajedno sa zlotvorima ispijaju na pamuk krv našeg naroda" (Medaković, 1895); da su Nemci "neublažimi neprijatelji slavenskih plemena", da su "Germanci iskoni vrug Slavena" (Pašić, 1880-ih).

Govorilo se i da Austro-Ugarska zaboravlja usluge srpskog naroda "u čemu je u ostalom, svagda dosledna" (Radonić, 1912), pa se vekovima trudila "da uguši srpski narod" (Đorđević, 1913); da je sistematski radila na diskreditovanju Srbije kako bi ona postala austrijska, pa je Srbija uspela da ukloni "turski nakovanj", ali nije uspela da se oslobodi "austrijskog čekića" koji "još visi nad njenom glavom" i ona "lepo i jasno vidi kako jedna ruka stalno njim zamahuje" (Balkanikus, 1913). "Za to ona ne sme na Jadransko More, zato ona ne sme biti atrakciona tačka na Balkanskom poluostrvu, za to ona ne treba da je ekonomski emancipovana, za to ona ne sme biti ni velika, krepka i snažna! Tek tada kad Srbija bude mala i slaba, tek tada kad ostane stalno između turskog nakovnja i austrijskog čekića, ona će, venući iz dana u dan, jednog dana i svenuti i pasti mrtve glave u austro-ugarska naručja tada Srbija neće biti ni ruska, ni srpska, ali će biti – austrijska" (Balkanikus, 1913).

Istovremeno se tvrdilo da prava kulturna granica Srbije na severu nije Mađarska već Austrija "od kojih smo dosta primili i koji su nam dosta koristili, na prvom mestu u materijalnoj kulturi" (Cvijić, 1914), ali i da »austrijska tutorska uprava ume nekom vrstom artističke finese da odneguje duboku mržnju kod svojih podanika«. »Ta mržnja je toliko jaka da je oni prenose i na stanovništvo slobodnih balkanskih država«, a Austrija je generalno bila protiv Srbije pa je u tom cilju pridobijala "za svoje osvajачke planove katoličke Jugoslovene, time što im je stavljala u izgled ujedinjenje Jugoslovena, razume se s klerikalno-katoličkom etiketom" (Cvijić, 1908).

U romantičarskom zanosu se pisalo o Srbiji koja "blista među drugim narodima" pa je "od tog bljeska onesvešćena Austrija udarala glavom o zid arbanaški i eto tako onesviješćena, uplašena i preplašena izaziva tu Srbiju". Navodilo se da je uništavala narod koji joj je "hiljadama puta očuvao čast i krunu", da je "Austrija austrijski postupala, Austrija je austrijski za dobro zlom vratila", bila je "vječiti srpski grobar, koji mačem i krlju još nikad nikoga nije pobedio, nago svojom starom navikom i svojom zakulisnom radnjom", pa je "likovao hijenskim zadovoljstvom rugajući se moru srpske viteški prolivene krvi". Obeležavala se kao "prokleta i nesnosna", "podla sila austrijska", "ta monstruoza država", "najveći srpski krvnik, neprijatelj i grobar svega onoga što se srpskim i slovenskim naziva", pa se tražilo da joj "naša vjekovna zaštitnica" kaže